

РЕЦЕНЗИЯ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика)
Факултет по начална и предучилищна педагогика
СУ „Св. Климент Охридски“
Катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

ТЕМА: ТРАДИЦИИ И СТЕРЕОТИПИ ПРИ ФОРМИРАНЕ ОСНОВИТЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ ХАРАКТЕР В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

**(СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА СЕМЕЙНИТЕ МОДЕЛИ НА
ВЪЗПИТАНИЕ В БЪЛГАРИЯ И ГЕРМАНИЯ)**

Автор: Диана Здравкова Андонова

Научен ръководител: проф. д-р Божидар Ангелов

1. Структурни параметри на дисертационния труд.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение и изводи, библиография и приложение. Пълният текст е в обем 288 страници, а основният - 267 страници, в който са поместени 35 таблици, 19 диаграми, 8 фигури и 3 графики. Справката от цитираната литература се състои от 300 заглавия, от които 85 на български език, 13 на руски език, 143 на английски език, 31 на немски език и 28 интернет-ресурса.

В структурен план, дисертационният труд съдържа всички актуални компоненти за оценката му: теоретичен анализ на проблемната област; програмна ориентация на изследването като цели, хипотетични, обектни и предметни параметри, и тяхната диференциация

като основни задачи, както и методическа система за проучване влиянието на културните особености на нацията и основните черти на българския национален характер върху възпитателните модели в семейната и образователната среда в периода на предучилищното детство. Налице е проект за адаптация при прехода от семейна в институционална образователна среда, базиран върху Берлинския модел за адаптация, чиято визия допуска възможностите за неговото приспособяване към условията на българското предучилищно образование в контекста на позитивното му влияние върху психосоциалното развитие на децата. Дисертацията предлага количествени и качествени аналитични конструктори за оценка на моделите на родителско поведение в сравнителен културно-исторически контекст. Библиографията е богата по обем и включва източници на различни езици.

Авторефератът е коректно поднесен и съответства на дисертацията.

2. Съдържателни параметри на дисертационния труд

В увода докторантът представя актуалността и основната понятийна обосновка на проблематиката, както и програмната ориентация на изследването. Приветствам начина на поднесения точен семантичен стил и в този план следва да отбележа следните **позитивни акценти** в тази част на дисертационния труд:

- Формулиране на понятието „национален характер“ в контекста на анализиране и осмисляне на традициите, стереотипите и социокултурните модели на възпитание и акцент върху връзката му с предучилищното образование и семейното възпитание;

- Извеждането на ясни и точно формулирани компоненти на дисертацията по посока анализирането на влиянието на културните

особености на нацията и основните черти на българския национален характер върху възпитателните модели в семейната и образователната среда чрез дефинирани осем задачи, в контекста на трикомпонентен хипотетичен конструкт, представящ вариативността в релацията „национален характер – специфика в моделите на родителско поведение“.

Първа Глава. Теоретични основи на изследването представя екологичния модел на развитието, интерпретацията на понятията „традиции“, „стереотипи“ и „национален характер“, концепции на модели за семейно възпитание, културните различия между България и Германия като основополагащ фактор за различията в моделите на възпитание, съвременна проблематика на семейното възпитание и характеристики на развитието в предучилищна възраст.

Позитивният акцент в теоретичната интерпретация на проблемната област е свързан с ясна последователност в структурирането на теоретичните конструкти:

- Глобална визия за влиянието на макро, екзо и мезосистемите върху семейната констелация и формирането на личността на детето в контекста на социално-емоционалното и когнитивното развитие;

- Описание на националния характер като понятие и българска народопсихология под влиянието на ценностите, традициите и стереотипите;

- Специфика на предучилищната възраст и овладяване основите на култура на поведение под влияние на глобалната и национална култура;

- Съвременни теории и тенденции в проблематиката на семейното възпитание;

- Влияние на посочените по-горе характеристики върху възпитателните интеракции в контекста на културните различия между България и Германия.

Втора Глава. Теоретико-експериментални и организационни

параметри на изследването детайлизира представените в увода технологичните параметри на изследването и ги конкретизира в методическите ориентири, свързани с проучване влиянието на националните и културните особености върху семейните възпитателни модели чрез въпросник за родителски стилове и дименсии за установяване на доминиращите модели на родителско поведение в българската култура.

Позитивни акценти в изследователските параметри на дисертационния труд:

- Прецизно разработена скала от критерии и показатели за проучване моделите на родителско поведение;

- Наличие на статистическа верификация на данните;

- Опит за обвързване на изследователската проблематика със сравнителен анализ между моделите на възпитание в България и Германия в културно-исторически и съвременен аспект като народопсихология, системи на предучилищно образование, език и комуникативна компетентност.

В Трета Глава. Модел за адаптация при преход от семейна в образователна среда в България и Германия е направен опит за анализ на адаптацията на децата при преход от семейна в образователна среда в предучилищна възраст, моделите за адаптация в посочените държави и психо-социалните детерминанти на процеса.

В този план, могат да се посочат следните **позитивни акценти**:

- Детайлно описание на Берлинския модел за адаптация и социализация на детето при преход от семейна в институционална среда;

- Опит за търсене и откриване на разлики и съответствия между спецификите на адаптацията на децата в предучилищните институции в България и Германия;

- Разработен адаптиран модел-проект за адаптация в условията на

предучилищното образование в България.

Четвърта Глава. Анализ на резултатите от изследването представя проучените модели на родителско поведение в България. Извършен е количествен анализ в контекста на диференциация на социологическия профил на респондентите, както и качествен анализ на културно обусловените национални характеристики в контекста на реактивността на родителите към негативните емоции и постъпки на децата, личностните характеристики на майката и моделите на родителско поведение в зависимост от културните особености и специфични черти на националния характер.

Заключението представя основни стереотипи на българската нация и проекцията им върху децата, а **изводите** отразяват постиженията на дисертационния труд по посока актуалността на представения модел за адаптация при прехода от семейна в институционална образователна среда, чиято апробация би имала позитивен ефект върху психосоциалното развитие на децата.

3. Приноси на дисертационния труд.

- Обстойна теоретична обосновка на изследваните феномени със собствена визия в представянето им;
- Прецизност, коректност и статистическа обосновка на изследователските данни, подкрепени с таблици, фигури и диаграми;
- Съотнасяне на резултатите с теоретични разработки и други изследвания в контекста на сравнителен анализ;
- Наличие на авторски модел-проект за оптимизация на адаптацията на децата в предучилищните институции, специфициран в контекста на българския национален характер.

4. Забележки

Приемам посочените от докторант Диана Андонова приноси на дисертацията, с изключение на твърдението, че това е първото изследване в България на моделите на родителско поведение в предучилищна възраст, още повече че тези модели са изведени само върху основата на възпитателните ориентации на родителите от гледна точка на демографски фактори, което е налице и в други изследвания, но не и в контекста на културните особености на нацията, представени само чрез твърденията на холандския социолог и културолог Хеерт Хофстеде.

Не са налице и етноспецификите в моделите на родителско поведение, които биха прецизирали резултатите, защото в България има различни етноси и културните различия между тях са видими.

5. Въпроси

1. Как ще обясните /какви предположения може да направите относно/ резултатите, свързани с проявите на по-висок процент на авторитарен възпитателен стил при мъжете, семействата със съвместно съжителство без брак, при родителите от по-малките населени места, при българите, живеещи в България, в сравнение с тези в чужбина, и при семействата с две и повече деца от гледна точка на това, по какъв начин това се отразява /би се отразило/ върху адаптацията на децата в предучилищните институции? Имате ли данни за моделите на родителско поведение в Германия в контекста на същите демографски показатели?

2. Не влизат ли в противоречие констатацията за водещ авторитетен стил на българските родители с представените в заключението стереотипи на българския национален характер, инспириращи авторитарен модел на родителско поведение, още повече че в съвременните разработки на последователи на Хофстеде България е представена като страна не с изцяло, а с умерено колективистична

култура и не с висока, а с умерена властова дистанция и влиза в групата на страни като Франция, Швейцария, Словения и Хърватска.

В заключение, посочените позитивни акценти и приноси моменти ми дават основание да дам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд и да предложа с убеденост на научното жури да присъди научната и изследователска степен „Доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика) на Диана Здравкова Андонова.

София

27.12.2016

Рецензент:

/проф. д-р Р. Пенев/